

DIVADELNÍ ŘEDITEL, MALÍŘ A VINÁRNÍK ROBERT GUTTMANN

MIROSLAV LUKÁŠ

Život herců či ředitelů menších divadelních společností byl toulavý, veden od štace ke štaci. Není proto divu, že se hodlali v určité životní fázi usadit. Výjimkou nebyl ani divadelní ředitel a herec Robert Guttmann, který chtěl kromě jiných míst zakotvit i v jihomoravském Mikulově, dokonce zde začal provozovat živnost, jež je s tímto krajem spjata snad nejvíce.

Robert Guttmann se narodil v roce 1869 ve Vídni, ale svá mladá léta prožil u nevlastního otce ve Znojmě. Dne 31. května 1879 vyšla ve znojemském periodiku *Znaimer Wochenblatt* zpráva, že se hledá desetiletý Robert Guttmann, který se nevrátil domů.¹ S největší pravděpodobností se jednalo o námi sledovanou osobnost, u které tak lze již od dětských let sledovat jistou nestálost. Od čtrnácti let se Guttmann věnoval studiu malířství na vídeňské Akademii u profesora Eduarda von Lichtenfelseho (1833–1913).² Ve Vídni se více seznámil i s divadlem, ke kterému ve svých necelých dvaceti letech zběhl.

Na jeviště vstoupil poprvé 2. ledna 1889 v Laxenburgu. V dalších letech střídal angažmá ve středně velkých společnostech. Hrál v Terstu, Celje, Pule, Varaždinu, Villachu, ve štýrských menších městech Judenburg, Knittelfeld, Mürzzuschlag a Semmering.³ Působil u divadelních ředitelů Franze Schlesingera, Augustina Knirsche aj. U Knirsche byl zaměstnán ve druhé polovině devadesátých let; režíroval tu činohry a veselohry a herecky se uplatňoval především v rolích hrdinů či bonvivánů.⁴

V roce 1899, po deseti letech herecké praxe, se osamostatnil a vytvořil si vlastní divadelní společnost. Pro svou první hlavní sezonu zvolil pobyt ve Völkermarktu, Wolfsbergu a Friesachu,⁵ třech městech, která od sebe dělila dojezdová vzdálenost do padesáti kilometrů. Tato praxe byla v té době běžná, neboť v menších městech nebyl dostatek publika,

1 *Znaimer Wochenblatt* 30, 31. 5. 1879, č. 22, s. 5.

2 *Nikolsburger Wochenschrift* 49–50, 4. 12. 1909, č. 49, s. 1.

3 *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 9, 1898, s. 413.

4 *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 10, 1899, s. 301.

5 *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 11, 1900, s. 544–545.

které by svým zájmem udrželo divadelní provoz několik po sobě jdoucích měsíců. V dalších třech sezonách měl v pronájmu městské divadlo ve Steyru (Pollner 1992: 214).⁶ Poté se objevuje spíše v menších městech nebo na letních či lázeňských scénách, např. v září 1903 v Braunau am Inn,⁷ v květnu následujícího roku ve Villachu,⁸ o rok později v Eggenbergu⁹ a v dalších dvou sezonách v letním divadle v Mariboru.¹⁰

Po deseti letech od založení vlastní společnosti, v níž působily i jeho žena Anna a děti Willi a Anna, se Guttman poprvé objevil v Mikulově. Přijel v listopadu 1909 a vydržel zde až do poloviny února následujícího roku. Vzhledem ke skutečnosti, že strávil část svého života ve Znojmě, byl pro zdejší obyvatele „krajánem“, jehož divadlo se slušelo navštěvovat. Mikulovský týdeník otiskl i podrobnější popis Guttmanovy životní dráhy, poinťovaný sdělením, že se po letech cestování rozhodl pro návrat do vlasti, které už chce zůstat věrný.¹¹ V Mikulově oslavil Guttman před vyprodaným hledištěm dvacetileté výročí své divadelní kariéry. Oslava připadla na čtvrtek 16. prosince 1909. Při této příležitosti uvedl v hotelu Rose se svou společností představení báchorky Ferdinanda Raimunda *Der Verschwender*.¹² Další titul, který měla jeho společnost v té době na repertoáru, *Israel* od Henryho Léona Gustava Bernsteina, uvedl v sále restaurace – kavárny Schaffa, provozované židovskými majiteli.¹³

Z Mikulova se vydal na sever. Jeho pohyb známe až od poloviny května 1910, kdy hrál se svou společností v Bruntále, v červnu téhož roku pak ve Vrbně pod Pradědem a od října opět v Bruntále. Herecký soubor tvořilo osm žen a sedm mužů, včetně Guttmana. Podobně jako mikulovský týdeník informuje i *Freudenthaler Zeitung* o tom, že se Guttman hodlá usadit. Nyní ovšem přímo v tomto městě. Nezůstalo jen u slov a Guttman, který v tomto roce oslavil čtyřicáté první narozeniny, si v prvním patře městského mlýna otevřel ateliér. Nabízel malby olejem, pastelem, křídou i akvarelem, dále portrétování, krajinomalbu, obrazy světců a restaurování starých olejomalb. Současně vypomáhal zdejšímu divadelně aktivním občanům a pro místní katolický spolek namaloval oponu a dekoraci vesnice. Na začátku února 1911 se v místním tisku objevila zpráva, že se postřelil v nedaleké Osoblaze. Co bylo příčinou zranění, zřejmě není. Nebylo však vážné a po ošetření a léčbě v opavské nemocnici pokračoval Guttman v dráze divadelního ředitele. V březnu 1911 hrál se svou společností, která tehdy čítala už jen šest členů, v Horním Benešově. Následně na delší čas mizí jeho stopa (Pracná 2022: 32–34).

V únoru 1913 se znovu objevil v Mikulově. Nedorazil s divadelní společností, ale jako divadelní agent. Z jeho iniciativy přijel do města v polovině téhož měsíce soubor „Original-Tegernseer“ z Bavorska a uvedl dvě hornobavorské lidové hry se zpěvy a tanci: *Die schöne Millibäuerin von Tegernsee* a *Der zweite Schatz*.¹⁴

V květnu si Guttman pronajal vinný sklep na tehdejší Neuberggalle (dnešní Zlámalova ulice). Sklep na jiho-východním svahu pod Svatým kopečkem zbudoval v roce 1876 Rudolf Zwerschina a ještě téhož roku začal nabízet občerstvení. Provozován byl hlavně v letních měsících, kdy sloužil jako oblíbená zastávka

6 *Deutsches Bühnen-Jahrbuch* 12, 1901, s. 507; 13, 1902, s. 527; 14, 1903, s. 522.

7 *Neue Warte am Inn* 23, 19. 9. 1903, č. 38, s. 4.

8 *Villacher Zeitung* 2, 22. 5. 1904, č. 41, s. 4.

9 *Arbeiterwille* 16, 30. 6. 1905, č. 152, s. 3.

10 *Marburger Zeitung* 45, 7. 6. 1906, č. 68, s. 5; *Marburger Zeitung* 46, 9. 4. 1907, č. 43, s. 3.

11 *Nikolsburger Wochenschrift* 49–50, 4. 12. 1909, č. 49, s. 1.

12 *Nikolsburger Wochenschrift* 49–50, 25. 12. 1909, č. 52, s. 2.

13 *Nikolsburger Wochenschrift* 49–50, 25. 12. 1909, č. 52, s. 2.

14 *Nikolsburger Wochenschrift* 53, 8. 2. 1913, č. 6, s. 1.

při procházkách na Svatý kopeček, a to jak pro místní, tak pro návštěvníky Mikulova. Kromě samotného sklepa zde bylo k dispozici prostorné venkovní posezení a kuželková dráha. Robert Guttman zde nabízel místní vína (od vinaře Josefa Plaschka), ale též vína zahraniční, dále piva Märzen a Doppellagerbiere z pivovaru Hubertus z blízkého Laa an der Thaya a čepovanou Plzeň. Sudy z Plzně však narážel jen každou středu od tří hodin odpoledne. K tomu nabízel i pestrou škálu pochutin od studené pečeně přes šunku, teplou klobásu či vejce až po sardinky, jezerní pstruhy anebo ančovičky. Dle nabídky se zdá, že cílil na co nejširší klientelu.

I při novém životě Guttman neztrácel zájem o divadlo. Na konci roku 1913 se společně s místními spolky podílel na přípravách a realizaci divadelních představení věnovaných opožděným oslavám stého výročí bitvy u Lipska, rozhodující a největší bitvy napoleonských válek, která se odehrála 16. až 19. října 1813. Jak bylo v místním tisku uvedeno, výročí bylo slaveno opožděně oproti ostatním podobným akcím, ale neztratilo nic na svém lesku.¹⁵ Při této příležitosti uvedl spolek Frohsinn hru *Josef Heyderich oder Deutsche Treue* německého básníka a vojáka Theodora Körnera (1791–1813), který se uvedených válek aktivně účastnil a v jedné z bitev padl. V tomto představení Guttman také hrál. Inscenoval rovněž čtyři tematické živé obrazy: *Auf der Hasenheide*, *Friedrich Ludwig Jahn*; *Opfermut*; *Körners Tod* a *Apotheose*.¹⁶

Společně se spolkem Frohsinn oslavil v Mikulově i začátek nového roku 1914, když 1. ledna sehráli novoroční pozdrav, v němž ztvárnil roli Starého roku.¹⁷ Další jeho aktivita v Mikulově je doložena

až ze 4. dubna 1914, kdy v rámci houslového koncertu Julia Sibera (1871–1943) v hotelu Rose recitoval z děl Heinricha Heina, rakouského spisovatele a básníka Petera Roseggera nebo francouzského spisovatele Françoise Coppéeho.¹⁸

Se začátkem první světové války se zprávy o Guttmanovi vytratily. Teprve v srpnu 1917 se do Mikulova vrátil, tentokrát jako delegát Válečného rodinného registru města Vídně a Pomocného fondu pro vdovy a sirotky (Kriegs-Stammbuch der Stadt Wien a k. k. Österreichischen Militär-Witwen- und Waisenfond), kdy zde řešil soupis válečnými útrapami postižených rodin.¹⁹

Poslední zpráva z Mikulova je datována 3. února 1920, tehdy měl v chlapecké škole přednášku na téma „Das Leben der Höhlenbewohner und die Entstehung des deutschen Märchen“ (Život jeskynních obyvatel a vznik německé pohádky).²⁰ Součástí přednášky byla i četba pohádek bratří Grimmů a kresebná ilustrace příběhů na školní tabuli. Po ukončení první světové války a s novým státoprávním uspořádáním hrály tyto aktivity pro německé obyvatelstvo na území českých zemí důležitou roli, neboť prezentace německé literatury či dramatiky, zvláště klasické, posilovala zápas o „národní svébytnost“ a zabraňovala ztrátě kulturní identity.

V dalších letech je Guttman znám především jako recitátor. Se svou druhou manželkou Helgou Liszt, operní zpěvačkou a pianistkou, cestovali především po Rakousku a nabízel komponované večery s recitací a pěveckými či hudebními čísly. Nejpozději od třicátých let se usadil ve Welsu, kde zůstal divadelně činný. V roce 1931 zde založil „Heimatbühne“ v rámci spolku

15 *Nikolsburger Wochenschrift* 53, 13. 12. 1913, č. 50, s. 2–3.

16 *Nikolsburger Wochenschrift* 53, 13. 12. 1913, č. 50, s. 3.

17 *Nikolsburger Wochenschrift* 53, 27. 12. 1913, č. 52, s. 1.

18 *Nikolsburger Wochenschrift* 54, 11. 4. 1914, č. 15, s. 2.

19 *Nikolsburger Wochenschrift* 57, 11. 8. 1917, č. 32, s. 2–3.

20 *Nikolsburger Wochenschrift* 60, 31. 1. 1920, č. 5, s. 1.

„Heimatschutz“.²¹ Nepřestal ani malovat. V roce 1937 vyzdobil kapli v blízkém Lambachu čtyřmi olejomalbami na dřevěném podkladu, mezi nimiž bylo i Ukřižování Ježíše podle Anthonyho van Dycka (1599–1641).²²

Guttmann byl velmi nadanou a čínorodou osobností, byť se nestal hereckou hvězdou ve velké divadelní společnosti ani jako divadelní ředitel neusiloval

o štafe na velkých divadelních scénách. Jeho místo bylo v menších městech, kde navazoval kontakty s místními divadelními spolky a výrazně jim v jejich činnosti pomáhal. Pobytu podobných osobností v oblastech mimo umělecká centra musely vyvolávat velké nadšení, neboť přinášely inspiraci, formovaly směřování místních aktivit a měly vliv na celkový kulturní rozkvět. Guttmann se navíc mohl prokázat cennými zkušenostmi, které během své herecké kariéry nasbíral a které byl ochoten a schopen předávat.

21 *Tages-Post* (Linz) 67, 18. 7. 1931, č. 163, s. 6.

22 *Welser Zeitung* 50, 5. 11. 1937, č. 44, s. 6.

Odborný článek vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Bibliografie

POLLNER, Martin Thomas. 1992. *Das Salz-Kammergut: Grundzüge einer allgemeinen Geschichte des Salzkammergutes und einiger angrenzender Landesteile, mit besonderer Berücksichtigung des Ausseer Landes: eine Gesamtübersicht von den Anfängen bis in die 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts*. Wien: Eigenverlag, 1992.

PRACNÁ, Sylva. 2022. Německojazyčné divadelní společnosti ve Slezsku na počátku 20. století. *Časopis Slezského zemského muzea, série B – vědy historické* 71, 2022, č. 1, s. 14–36.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 9, 1898, s. 413.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 10, 1899, s. 301.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 11, 1900, s. 544–545.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 12, 1901, s. 507.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 13, 1902, s. 527.

Deutsches Bühnen-Jahrbuch 14, 1903, s. 522.

Nikolsburger Wochenschrift 49–50, 4. 12. 1909, č. 49, s. 1.

Nikolsburger Wochenschrift 49–50, 25. 12. 1909, č. 52, s. 2.

Nikolsburger Wochenschrift 53, 8. 2. 1913, č. 6, s. 1.

Nikolsburger Wochenschrift 53, 13. 12. 1913, č. 50, s. 2–3.

Nikolsburger Wochenschrift 53, 27. 12. 1913, č. 52, s. 1.

Nikolsburger Wochenschrift 54, 11. 4. 1914, č. 15, s. 2.

Nikolsburger Wochenschrift 57, 11. 8. 1917, č. 32, s. 2–3.

Marburger Zeitung 45, 7. 6. 1906, č. 68, s. 5.

Marburger Zeitung 46, 9. 4. 1907, č. 43, s. 3.

Tages-Post (Linz) 67, 18. 7. 1931, č. 163, s. 6.

Villacher Zeitung 2, 22. 5. 1904, č. 41, s. 4.

Welser Zeitung 50, 5. 11. 1937, č. 44, s. 6.

Znaimer Wochenblatt 30, 31. 5. 1879, č. 22, s. 5.

Mgr. Miroslav Lukáš, Ph.D.

Institut umění – Divadelní ústav

Kabinet pro studium českého divadla

miroslav.lukas@idu.cz

 <https://orcid.org/0000-0001-8518-5961>

Miroslav Lukáš se zabývá dějinami německojazyčného divadla v českých zemích v 17. až 19. století. Je autorem monografie *Divadlo v Mikulově za éry rodu Dietrichsteinů: od konce 16. století do druhé světové války* (Brno 2019) a editorem knihy *Spaßmacher ve službách šlechty. Divadlo v českých zemích ve druhé polovině 17. století* (Praha 2025).

Anzeige.

Ich beehre mich, einem sehr verehrlichen P. T. Publikum von Nikolsburg und Umgebung die ergebene Mitteilung zu machen, daß ich von Herrn D. Zwerschina den

Neuberg = Keller

in Pacht genommen habe und denselben bewirtschafte. Zum Ausschank gelangen Nikolsburger Originalweine aus den Kellereien der Firma Jos. Plaschka, sowie auch in- und ausländische Weine. Märzen- und Doppelagerbiere aus dem Hubertusbräu (Johann Kührtreiber) Laa a. d. Th. und Pilsner Bier vom Faß. Täglich frische kalte Speisen, wie: Kalter Braten, Schinken, Schinkenwurst, Salami, Braunschweiger, Extrawurst, heiße Würstel, Theebutter, Käse, Eier, Seefarcken, Sardinen, Sardellenringe zc. Jeden Mittwoch ab 3 Uhr nachmittags Pilsner Bier vom Faß. Ich bitte die Versicherung entgegenzunehmen, daß es mein eifrigstes Bestreben sein wird, mir durch reelle, aufmerksame Bedienung das Vertrauen der werten Gäste zu erringen und bitte mein Unternehmen gütigst zu unterstützen.

Hochachtungsvoll
Robert Guttman.

Nikolsburg im Mai 1913.

Die Kellereianlage ist täglich und bei jeder Witterung geöffnet.

Die Kellereianlage ist täglich und bei jeder Witterung geöffnet.

Obr. 1. Inzerát uveřejněný v týdeníku *Nikolsburger Wochenschrift* 53, 17. 5. 1913, č. 20, s. 6.

Oznámení.

Mám tu čest informovat velmi uctivě P.T. návštěvníky z Mikulova a okolí, že jsem si pronajal od O[tty] Zwerschiny sklep na Neubergu a provozuji jej.

Podávají se originální mikulovská vína z vinařství Josefa Plaschka, jakož i vína tuzemská a zahraniční. Na čepu jsou piva Březňák a dvojitý ležák z pivovaru Hubertus (Johann Kührtreiber) z Laa an der Thaya a pšeušské pivo.

Denně čerstvá studená kuchyně, jako např.: studená pečeně, šunka, šunkový salám, salám, brunšvická klobása, „Extrawurst“, teplé klobásy, čajové máslo, sýr, vejce, jezerní pstruzi, sardinky, sardelová očka atd.

Každou středu od 3 hodin odpoledne točené pšeušské pivo.

Přijměte prosím mé ujištění, že se budu snažit získat důvěru svých vážených hostů poctivými a pozornými službami a žádám vás o laskavou podporu mého podniku.

S úctou Robert Guttman
Mikulov květen 1913



Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.